
Sex og magt i kirken

Forsvar for at præstevie gifte mænd

Publiceret i *Katolsk dialog og Information* 5. årgang 2010 nr. 3 og 4.

Af *Jean-Pierre Duclos*

1. KIRKEN OG SEXUALITETEN
Cølibatær for Rigets skyld
Cølibat som samfundsstruktur
2. KRISEN OG MAGTFORHOLDENE I KIRKEN
Et udemokratisk system
Systemet bidrager til krisen
Krisen rokker ved systemet
3. OM AT PRÆSTEVIE GIFTE MÆND
Synet på præsten
Præstens syn

Endnu en artikel om de forfærdelige sexmisbrug, som finder sted i vores kirke, vil min læser sukke. Paven har bedt om undskyldning, og amerikanerne og irerne har betalt erstatninger. Og det var befriende at høre vores biskop i sit brev fra 6.6.2010 til os, sine trosfæller, erklære "På kirkens vegne beder jeg ofrene om tilgivelse for, hvad de har været ude for." Nu skal vi vende bladet om og starte på en frisk... og gå glip af anledningen til en nyttig samvittighedsransagelse.

Tilsvarende forbrydelser finder sted udenfor vores kirke, ja, og i endnu højere grad, men de finder også sted hos os. Hvorfor? Findes der i katolsk kultur og tænkevaner nogle misforståelser, som kan knyttes til disse uhyrligheder? Ikke så få peger på præsternes cølibat som en væsentlig årsag, men KRIS, Kristen Rådgivning for Incestofre og Seksuelt Misbrugte, har beskæftiget sig med emnet herhjemme i en snes år og konstaterer, at de katolske præster slet ikke er overrepræsenteret i statistikkerne. *Katolsk Orientering* har refereret flere udenlandske undersøgelser, som når til samme konstatering (nr. 9, 14.5.10).

I stedet for at lade os lulle i søvn ved det beroligende i statistikkerne og vente på, at den hetz, som for tiden forfølger vores kirke, finder nye græsgange, må vi lade os anfægte og spørge, hvordan sådanne misbrug alligevel har kunnet finde sted. Som et bidrag til denne selvransagelse prøver jeg her at skitsere den plads, de to hovedfaktorer bag krisen, sex og magt, har haft i vores kirke gennem tiderne og jeg vil slutte med at pege på hvordan præstevie af gifte mænd vil kunne hjælpe os i fremtiden.

1. KIRKEN OG SEXUALITETEN

Går vi nogle generationer tilbage i tiden, vil vi konstatere, at seksualiteten var et tabuemne i katolske kredse. Den blev kun omtalt i skriftespejlene. Det kan ikke undre os, at det medførte et skævt syn på den ugifte stand. Det har heldigvis forandret sig. Vores opfattelse af det gudviede cølibat er blevet meget klarere og mere afbalanceret eftersom vi har fået en

bedre forståelse af den menneskelige seksualitet som skabt af Gud. Ifølge Bibelen er det først da Adam står ansigt til ansigt med Eva, at han bliver et helt menneske. Det betyder selvfølgelig ikke, at en ugift kvinde eller mand ikke er et helt menneske, men det understreger, at det at være menneske forudsætter at man er med-menneske, og det kan man være på mange måder. Det betyder også at et voksent menneske skal have udviklet en voksent seksuel psyke, hvor ligeværdighed i et forhold er det normale, uanset om man praktiserer det fysisk eller ej.

Og denne voksne seksuelle modenhed er også betingelsen for valget af det gudviede cølibat. Hvis man vælger at blive ugift præst frem for at være familiefader fordi man mener at det er finere, viser man en dobbelt mangel på respekt overfor vor Herre. Man undervurderer værdien af hans skabelse og bagefter forærer man ham hvad vi ringeagter, eller måske er usikker og bange overfor. Det har ikke ret meget at gøre med Det nye Testaments opfattelse af de motiver, som kan få en til at vælge cølibatet for Rigets skyld.

Den psykologiske årsag for en pædofil adfærd er en umoden seksualitet. Et normalt menneskeligt seksuelt forhold er mellem to lige mennesker som både yder og nyder. I et pædofilt forhold er modparten reduceret til at være en genstand, et hjælpemiddel til at tilfredsstille både sex og magt behov. De ansvarlige for præsteuddannelsen er blevet opmærksomme på dette misforhold, og man har lukket de særlige præsteunderskoler, som ellers var meget udbredte i de katolske lande. Når en dreng talte om at blive præst, når han blev stor, eller når forældrene sporede – eller ønskede – et præstekald hos en dreng, mente man, at denne kostbare og skrøbelige plante skulle beskyttes mod denne verdens fristelser og især det modsatte køns uheldige påvirkning. Hvordan kunne man i sådan et enkönnet og lukket miljø få de unge til at udvikle en moden seksualitet? Det er vores bispedømmes held at sådanne institutioner aldrig blev indført herhjemme, selvom man prøvede det en gang i 1920'erne hvis jeg ikke tager fejl. Daniel Nørgaard, som var præstestuderende i Rom mellem 2000 og 2007, har fortalt flere danske medier, at de ansvarlige for præsternes uddannelse er nu meget mere opmærksomme på problemet, og det kan være forklaringen på, at fleste af de sager, vi har oplevet herhjemme, ligger en del tilbage i tiden. Det er tegn på, at vi er blevet klogere, men er vi kloge nok?

Cølibatær for Rigets skyld

I jødedommen var ægteskabet både det ideale og det normale. Jesus er den første som kommer med den tanke, at nogle frivilligt giver afkald på det "for himmerigets skyld", og han bemærker straks, at kun få kan kapere det: "Lad dem, der kan, rumme det." (Matt.19,12) En af de få, som forstod det, var Paulus, og det fik ham til at understrege at valget mellem ægteskab og cølibat ikke kommer fra mennesket, men er et kald fra Gud. "Enhver har sin egen nådegave fra Gud, den ene på en måde, den anden på en anden måde." (1 Kor.7,7) En nådegave, en karisme det er ikke noget man henter fra et tagselv-bord. Initiativet kommer ikke fra os, men fra Helligånden. Hvordan kan det forenes med den latinske kirkes praksis, som kun præstevier de mænd, som har fået denne karisme? Eller skal vi sige, at Helligånden er samarbejdsvillig og skænker den til de mænd, som vælger eller bliver valgt til at blive præst? Jeg må lade folk som er klogere end mig besvare dette spørgsmål. Men det vigtigste er, at det budskab, Helligånden vil bringe gennem dem den kalder, står ganske klart i Skriften, selv om vi ikke altid er opmærksomme på det.

Cølibatet vidner om ikke bare et, men hele to budskaber. Det første, som vi ofte går udenom, udtrykker det Paulus kalder "korsets galskab" (1.Kor.1,23), dvs. at Gud altid vælger de mindst egnede for at opfylde den mission, han betror menneskene. Ifølge den sene jødiske skabelsesberetning er fader- og moderskabet en magtdemonstration: "Bliver

frugtbare og talrige, opfyld jorden og underlæg jer den.”(1.Mos.1,28). Derfor var en ugift kvinde den ringeste i samfundets rangorden. Det må have lydt mærkeligt, da profeten Esaias forkyndte, at det netop ville være en jomfru, som skulle undfange Emmanuel (Es.7,14 iflg. den græske bibel). Det var netop det, Lukas havde i tanke, da han betegnede den kvinde ærkeenglen blev sendt til som jomfru (Luk.1,27). Maria forstod budskabet, og det fik hende til at lovprise Herren: ”Han har styrtet de mægtige fra tronen og han har op-højjet de ringe.” (Luk.1,52) Dette aspekt af jomfrueligheden som en mangel, ikke at være renere, men ringere, at tømme sig selv for at lade sig fylde af Herren, det er ikke noget enhver kan kapere, men det er kernen i det gudviede cølibat, selv om det ikke altid er det, man tænker på først. Bibelens budskab har ikke ret meget at gøre med de talrige billeder, hvor Maria, klædt som en prinsesse, sidder i en pragtbolig med en lilje i en vase foran sig.

Om den anden del af budskabet, som vi måske er lidt mere opmærksomme på er, at vi kristne venter på Herrens genkomst. I urkirken var man overbevist om, at den var umiddelbart forestående. Det var i hvert fald Paulus’ overbevisning. ”Men det siger jeg jer brødre: Tiden er knap. Herefter skal de gifte være som om de ikke var gift ... de, der køber, som om de ingenting fik og de der gør brug af verden, som om de ikke udnyttede den, for denne verden som den er går til grunde.” (1 Kor.7,29-31) Det gik ikke helt som Paulus regnede med, og menigheden blev nødt til at organisere sig i venteværelset. Der var stadig nogle, som blev kaldet til at vidne at vores liv ikke begrænser sig til denne verden, og de fulgte Paulus’ eksempel og levede i cølibat (7,7). Andre fik som opgave at sørge for menighedens liv hernede. Man havde brug for tilsynsmænd og diakoner, og de blev valgt blandt de gifte mænd (1 Tim. 3,2 og 12). Det er meget væsentligt at huske, at det drejede sig om to vidt forskellige kald, og at de var klart adskilte i urkirken. Nogle havde som opgave at vidne om eskatologien, om venten på Herrens genkomst, og de levede som eneboere eller bosatte sig sammen i munke- og nonneklostre. Det var præsterne som tog sig af menighedens sjælesorg og de var valgt blandt ægtefolk. Denne rollefordeling holdt man fast på i de første tusind år af den latinske kirkes historie.

Cølibat som samfundsstruktur

Hvornår blev denne forskel afskaffet? Det skete ved den såkaldte gregorianske reform i begyndelsen af 1100- tallet. Det er derfor den kun omfatter den latinske del af kirken; bruddet mellem Rom og Konstantinopel havde allerede fundet sted i 1054 ved en gensidig bandlysning af hinanden. Og hvad stod bagved dette afgørende skridt? En magtkamp hyllet ind i ideologiske faktorer. Jeg vil prøve på at udrede begge faktorer, og det er vigtigt at understrege at det er hele to faktorer, fordi man ofte reducerer cølibatets indførelse til pengespørgsmål og magtbegær. Det var det også, men ikke bare det.

Brian McGuire, professor i middelalderens historie på Roskilde universitetscenter og en af de bedst kendere af denne periode herhjemme, gjorde i en samtale med Jeppe Matzen i Weekendavisen (29.4.2010) opmærksom på den rolle, neoplatonismen spillede i dette forløb. Neoplatonismen var et filosofisk system ifølge hvilken menneskets opgave er at løsgøre sjælen fra legemet og forberede en mystisk ekstatiske forening med Det Ene. Den påvirkede kirkefædrene ikke så lidt og fik endda Origenes til bogstaveligt at kastrere sig. Kirken fordømte den på grund af dens foragt for den materielle verden. Den er uforenelig med troen på, at Guds søn påtog sig kød og blev menneske, men alligevel påvirkede den middelalderens stræben efter fuldkommenhed ikke så lidt. If. Brian McGuire var det neoplatonismens indflydelse som fik kirkemændene til at prøve på at oprette et skel mellem gejstlige og lægfolk. ”Kirkens ledere føler, at kirken er blevet udnyttet af det verdslige samfund for at tjene kongens og fyrsternes formål. Derfor vil de skabe afstand til

det verdslige samfund gennem en række reformer af kirken ... Derudover vil de også sørge for, at præsten, der dengang var en slags bonde, ikke længere deltager i landsbysamfundet på lige fod med de andre bønder. Der skal skabes en afgrund mellem præsten og menigheden, og den afgrund bliver symboliseret af præstens cølibat. Præsten bliver gjort til en ensom skikkelse i landsbysamfundet; han bliver homo dei, gudsmænd, hvis bedste ven er Jesus."

Dette forsøg på at isolere de gejstlige for at ophøje deres status lykkedes over al forventning, selv om det gik langsomt i begyndelsen med de sognegejstliges cølibat. Det blev først almindeligt accepteret efter kontrareformationen i 1500-tallet. Men ønsket om at adskille de gejstlige fra menigheden er stadig levende den dag i dag i Kirkens ledende kredse. Jeg vil nøjes med et par eksempler:

Paris' biskop i 1940'erne kardinal Suhard var meget bekymret over at Kirken var totalt fremmed for arbejderklassen som opstod under den industrielle revolution. Derfor sendte han nogle præster som skulle dele arbejdernes livsvilkår for at kunne dele evangeliet sammen med dem, men det var ikke foreneligt med neoplatonismens ideal. Det vejede tungere, og Rom stoppede dette initiativ. Gad vide om Paulus ville have fået lov til at fortsætte som teltmager.

Mit andet eksempel er den tale, Benedikt XVI holdt ved afslutningen af den katolske kirkes år for præstestanden (11.6.2010) hvor han tager kraftigt afstand fra alle forsøg på at rokke ved det påtvungne cølibat i den latinske kirke. Det er interessant at bemærke, at det kun er den anden del af det nytestamentlige budskab, han begrundet det med på, ønsket om at vidne at vi venter på Herrens genkomst. At kirken er i, men ikke af verden, har vi godt af at blive mindet om, og det er afgjort en opgave for alle præster, men behøver man at gøre det ved at nedvurdere den verden, Herren har skabt? "Kyskheden er en handling, der skal vise ens tro og troskab mod Gud og en måde at imødekomme den renhed som livet efter døden rummer." Skal det forstås som om kyskheden går fløjten, når to katolikker gifter sig? Betyder det, at renhed kun hører til livet efter døden? Her kan vi konstatere at den neoplatonisme, som påvirkede indførelsen af tvangen til cølibat, stadig påvirker dets opfattelse, i hvert fald i kirkens højeste instanser. Det kunne man allerede konstatere i pavens bemærkning om at det er mere passende, at den præst som leder Eukaristien kun er gift med Kirken (Katolsk Dialog 2008/2 s.14-15). Det falder helt i tråd med Roms pression mod Wiens ærkebiskop Christoph Schönborn, som vovede at omtale tanken om at præstevie gifte mænd positivt. Han blev tvunget til at æde sine ord i sig. Det tegner ikke godt for de mange katolikker, som godt kunne tænke sig, at man åbnede mulighed for igen at praktisere hvad man gjorde i urkirken og de første tusind år af kirkens historie.

Hvad en pave har indført, skulle en anden kunne lave om. Men nogle mener at det ikke vil ske, fordi det andet motiv bag cølibatets indførelse stadig gælder. Det er også et pengespørgsmål i dag som dengang. Selv om emnet er tabu, stiller man i de højere kredse spørgsmålstejn ved, om kirken har råd til og om sognebørnene er parate til at betale en præsteløn tilstrækkelig til et anstændigt familieliv.

At der også var finansielle motiver bag indførelsen af cølibatet i den latinske del af kirken i begyndelsen af 1100-tallet er velkendt. Manden bag den gregorianske reform, den magtbegærlige Gregor VII (ca. 1020-1085) anvendte alle midler for at sejre i striden mellem paven og kejseren, og et af våbnene var omfanget af kirkens besiddelser. Disse var betragtelige i den middelalderlige Vesteuropa, men præsternes familieforhold kunne være en fare for dem. Dengang var ægteskabet ikke så meget en privat sag mellem en mand og en kvinde. Man giftede sig i en slægt, måske en rig og magtfuld en, og så var

man underlagt slægten mere end kirken. På denne måde gik kirken glip af en hel del gods, især når præstens børn betragtede kirkens ejendom som deres egen arv. Ved med et pennestrøg at erklære alle præstebørn for uægte byggede man et beskyttende hegn om kirkens ejendom. Så betød det ikke så meget at præsten (eller biskoppen) fortsat levede med sin kone. Og for en sikkerheds skyld udelukkede man præstebørn fra en mulig kirkelig karriere ved at nægte dem adgang til præstevielsen. Resultatet blev dog ikke den ønskede ændring af livsform, men et hav af anmodninger om dispensation, som fylder stærkt i arkiverne fra pavehoffet i Avignon.

Sådan en historisk gennemgang af cølibatet i vores kirke virker ikke særlig opmuntrende. Hvad er der blevet af vidnesbyrdet om, at Gud vælger de mindst egnede til at opfylde sit værk? Og hvilken plads har eskatologi i vores bevidsthed? Kan man kalde den gradvise fremmedgørelse af præstestanden i forhold til folkets hverdag til et fremskridt i Det nye Testaments ånd? Alligevel er jeg optimist, fordi der er tegn på at vi nærmer os et vendepunkt. Jeg tror (og håber) at den nuværende krise vil medføre, at der går skred i magtforholdene i vores kirke.

2. KRISEN OG MAGTFORHOLDENE I KIRKEN

Første del af denne artikel drejede sig om det gudviede cølibat, hvad Det nye Testamente siger om det og hvordan det udviklede sig i tidens løb. Hvor tro er vi mod det oprindelige ideal? Jeg refererede, hvordan Brian McGuire gør opmærksom på den rolle neoplatonismen har spillet i denne udvikling. Neoplatonismen var et filosofisk system i senantikken, som lærte at menneskets opgave er at løsgøre sjælen fra legemet for at forberede en mystisk ekstatiske forening med Det Ene. At det førte til en overvurdering af cølibatets rolle på bekostning af erkendelsen af seksualiteten som skabt af Gud er let at forstå, men har det også påvirket opfattelsen af magten, den anden faktor bag den nuværende krise?

At der findes en magtstruktur i kirken er en nødvendighed. Et samfund kan ikke eksistere uden. Men for udenforstående synes denne magtdimension at fylde utrolig meget, og det er sikkert medvirkende til de voldsomme reaktioner, som rettes mod vores kirke for tiden. Derfor er det relevant at spørge, om kirkens magtstruktur 1) kan have bidraget til den nuværende krise, og 2) er blevet påvirket af krisen. Men lad os - ihukommende Esajas' opfordring "I som søger Herren, se hen til den klippe, I blev hugget løs fra og til den grube, I blev boret ud af." (51,1) - først undersøge, hvilket fundament denne struktur har i Det nye Testamente.

I den mægtige kuppel i Peterskirken i Rom står der i guldbogstaver et citat fra Matæus evangeliet: "Du er Peter, og på den klippe vil jeg bygge min kirke." (16,18). Kirken kaldes apostolisk, fordi den er bygget på de tolv, Jesus har valgt til at være dens fundament. Men hvem var de egentlig? Måske skulle vi spørge de folk, som hørte dem pinsemorgen og undrede sig: "Er de ikke galilæere?" (Ap. Ger.2,8), med andre ord kommer de ikke fra den allermørkeste afkrog, ikke bare i Palæstina, men i den civiliserede verden? Det var ikke sidste gang, Herren valgte de tilsyneladende mindst egnede til sit værk. Det ville ikke være en anbefaling for en præstekandidat i vores dage, men vi tager heller ikke Pauli advarsel om, at forkyndelsen ikke må betjene sig af "talekunstens visdom, for at Kristi kors ikke skal blive tom tale" (1 Kor. 1,17) så tungt. Det skal vi huske, når vi kommer til afsnittet om triumfalismen.

Alle embeder i Kirken stammer fra apostlene, men hvordan og hvornår foregik deres indsættelse? Ifølge Det nye Testamente er embederne ældre end Kirken. Den blev først til pinsemorgen, mens apostlene blev indsat i deres funktion hele 53 dage før, skær-

torsdag aften. Man plejer at knytte det til den sidste nadver, helt nøjagtigt til den sætning som findes både 1. Kor.11,24 og i Lukas 22,19 : "Gør dette til ihukommelse af mig." Men hvad menes der med "dette"? Er det ikke først og fremmest at spise det brød som er Kristi legeme og drikke af den kalk med hans blod? Det er alle vi kristne, som fejrer eukaristien kaldet til. Det er meget uklart, hvornår og hvordan rollefordelingen mellem præsten, som indvier, og os lægfolk, som modtager, har udviklet sig. Hvorfor er præsterne så opmærksomme på den særlige magt de har til at tale på Herrens vegne? Er det finere at læse messen end at deltage i messen? Alligevel er det rigtigt, at det kristne præsteskab blev indviet skærtorsdag aften, men man skal gå til Johannesevangeliet for at læse om det: "Når nu jeg, jeres Herre og Mester, har vasket jeres fødder, så skylder I også at vaske hinandens fødder. Jeg har givet jer et forbillede, for I skal gøre, ligesom jeg har gjort med jer." (Joh.13,14)

Lad os nu tage et spring på et par tusind år og se på kirkens struktur som den ser ud i dag for en udenforstående. Jeg har valgt at lade en velrenommeret amerikansk specialist i kirkeret, Tom Doyle, beskrive hvordan vores kirke ser ud udefra i dag. "Kirken er ikke det 21. århundrede. Det er vigtigt at forstå. Kirken er stadig i bund og grund – og jeg siger det ikke polemisk, men som en nøgtern iagttagelse – middelalderlig. Øverst har vi paven, som er enevældig. Han er den gudvalgte eneheriker, og alle andre funktioner i kirken er reelt kun rådgivende i forhold til ham. Hans ord er lov. Desuden har vi 3000 kardinaler og biskopper, som er systemets prinser, og som er uimodsagte i deres stift, og nederst – som små fyrster – har vi præsterne. Det er intet demokrati, ingen ombudsmænd, intet spørgsmål opad i systemet." (Interview i Berlingske Tidende 17.5.2010)

Sådan kan vores kirke se ud i en jurists øjne, og det er guf for journalisterne. Men er kirken ikke også meget andet end det? Ordet kirke bruges i mange betydninger som kan deles i to hovedgrupper, kirkens væsen og dens ansigt eller kirkens mål og dens redskaber. Kirken, det er forsamlingen af alle de mennesker som har del i Kristi mystiske legeme, men kirken er også det stillads, hvor de mennesker arbejder, som Herren har kaldt til at opføre det nye Jerusalem, der bygges af de levende sten, vi er kaldet til at være (Ef. 2,22; 1 Pet. 2,5). Det er dette menneskelige aspekt af Kirken, vi skal beskæftige os med nu. If. Det nye Testamente er magten en form for tjeneste. Lever de mennesker, som får den betroet i Kirken, op til dette ideal? For at udtrykke afstanden mellem ideal og virkelighed vil jeg skelne mellem institutionen og systemet. Institutionen, det er det redskab Jesus har indstiftet, en synlig organisation bestående af mennesker, som vil videreføre hans mission. Men eftersom vi mennesker er engageret i den, påvirker vi den ved vores begrænsede udsyn og vores utilstrækkelige evner. Det er denne menneskelige side af kirken jeg vil betegne som systemet. Det er også det ord vi bruger for at skelne mellem et politisk samfunds grundlov og den måde det faktisk fungerer på.

Et udemokratisk system

Det er givet at Kirken ikke kan være et demokrati i egentlig betydning, fra demos, folket. Den bygger ikke på menighederne, men på Kristus. Magten kommer oppefra gennem de apostle, han sendte ud for at fuldende sin mission. Men hvad er der i vejen for, at man anvender en "demokratisk" fremgangsmåde i valget af embedsbærerne, som bagefter bliver indviet? I de første århundreder valgte byens borgere deres biskop. Tænk på biskopperne Ambrosius af Milano eller Martin af Tours. Dengang var det i kirken, man praktiserede demokratiet. Hvordan forholder vores kirke sig i dag til den demokratiske styreform, som er så værdsat? Selvfølgelig anerkender og lovpriser den demokratiet. Den er endda en ivrig

fortaler for subsidiaritetsprincippet, at en højere instans ikke varetager, hvad en lavere instans selv kan klare, men alt dette er kun til ydre brug.

Hvorfor er det nuværende romersk-katolske system så udemokratisk? Det skyldes, mener jeg, to træk, triumfalismen og klerikalismen. De har for resten begge to en del af ansvaret for den nuværende krise, men derom senere.

Triumfalismen er et vedvarende træk som har præget kirkens historie næsten fra starten. I 312 sejrede kejser Konstantin – som dengang var hedning - ved den milviske bro udenfor Rom og korset blev for første gang et sejrssymbol (Hvor vi er langt fra 1.Kor.1,23!) En af de vigtigste læresætninger i den del af teologien, som beskæftiger sig med læren om kirken, er *Ecclesia semper reformanda*, Kirken skal bestandig reformeres. Hver gang triumfalismen får vores kirkes ledere til at glemme det, får det de frygteligste konsekvenser. Det gik særlig galt i den sene middelalder, da paverne i Avignon lukkede sig inde i deres elfenbenstårn og betragtede kirken som en abstrakt størrelse, et *societas perfecta*, et fuldkomment samfund, som pr. definition ikke behøver at reformere sig. Derfor vendte Rom den døve øre til, da en ivrig tysk munk tog kampen op for indefra at forny den kirke, han elskede. Han blev smidt ud, og det medførte, at godt en tredjedel af Europas kristne brød med Rom. Der skete alligevel noget, da en håndfuld koncilmænd i Trent (1545-1563) gennemførte en radikal teologisk og kirkeretslig fornyelse, men så begik man den samme fejl: Nu er den hellige grav vel bevaret. Det blev starten på en periode, hvor triumfalismen herskede over alt. Historikerne kalder den post-tridentisk, mens andre foretrak det mere pralende navn Kontrareformationen. Det kom til udtryk gennem den barokke arkitektur, som stræber efter at åbne et vindue mod det himmelske, så det kan kaste glans over kirken, også mens den er på vej. Tænk bare på Berninis Peters stol i Peterskirken.

Et tegn på, at vi ikke er nået ret meget længere, er den opfattelse af det andet Vatikankoncil, som hersker i de højeste sfærer i kirkens administration. Det er ikke nogen hemmelighed, at man der var hundeanget for, hvad der kunne komme ud af Johannes XXIII's initiativ, men de samarbejdede loyalt. I 1965 var Vatikankonciliet overstået, alle dokumenterne var blevet vedtaget og deltagerne rejst hjem. Man reformerede liturgien (oppefra) og ajourførte kirkeretten, og så blev der ro igen. Kursen på Peters skib var, mente man, fastlagt langt frem i tiden. Det er ikke første gang, triumfalismen gør blind for de nødvendige forandringer.

Det andet træk i systemet som forklarer, hvorfor det ikke kan være demokratisk, er klerikalismen. "Alle I, der er døbt til Kristus, har jo iklædt jer Kristus. Her kommer det ikke an på at være jøde eller græker, på at være træl eller fri, på at være mand eller kvinde, for I alle er én i Kristus Jesus." (Gal.3,27-28) Forfatteren af de senere Pauli breve omtaler forskellige former for embedet i menigheden, men der står ikke nogen sted i skriften, at vi lægfolk skulle være mindre kirke end de gejstlige som vi konstaterede ved dette afsnits begyndelse. Tilblivelsen af den kløft, som adskiller de gejstlige fra lægfolk og som er klerikalismens fundament, har jeg beskrevet i første del, Cølibatet som samfundsstruktur (K. D. 2010, nr. 2). Men denne kløft blev cementeret af Tridentinerkonciliet (1545-1563). Reformatorerne byggede deres kirkesamfund på det almindelige præstedømme (1. Pet.2,9). Det fik koncilmændene til at fremhæve de gejstliges plads både i kirken og i samfundet. I det strengt hierarkisk ordnede aristokrati, som systemet har udviklet sig til i de sidste fire århundreder, var der hverken plads eller vilje til demokratiske ledelsesformer.

Systemet bidrager til krisen

Folk, som angriber kirken udefra, skelner ikke mellem institutionen og systemet og mener, at begge rammes. De ledende i vores kirke skulle gerne være klogere. I stedet for at rea-

gere i panik som om det var selve institutionen som var truet (Matt.16,18), skulle de hellere spørge sig selv, om systemet ikke delvis er skyld i krisen. Og hvis det er tilfældet, hvad kan vi så gøre for at reformere det?

At vores triumfalisme irriterer folk udenfor er let at forstå. Vi nævner gerne, at der findes over en milliard katolikker i verden, og vi overser fuldstændigt, at det bare får folk til at tænke på det forrige århundredes kolonitid, dengang en håndfuld europæiske stater bragte civilisationen til de fjerne lande. Hvis vi mener, at vi har ret til at være stolte over alle de skoler, de hospitaler, de sociale foranstaltninger som katolske ordener og lægfolk står bag, må vi være parate til at føle medansvar med alle de andre, som ikke er tro mod deres kald, men her kniber det. Vi føler os forfulgt af hetz, fordi vi bliver slået i hartkorn med de brodne kar som også findes i vores kirke. Vi råber op om utilgivelig generalisering. Måske er det rigtigt, men i hvert fald har det fået os til at lytte og spørge os selv, om vi ikke gjorde det samme, da vi soledede os i den beundring en Moder Teresa eller en Abbé Pierre fik i den offentlige mening?

At vi katolikker er meget selektive, når det drejer sig om hvem vi føler os i selskab, med er ikke noget nyt. En af de måder, kirken anvendte til at genoprette sit ry efter alle de anklager reformationens kirker var kommet med, var netop at fremme de helgenkåringer som de forkastede. Et højdepunkt i kontrareformationen var, da Ignatius, Frans Xavier, Teresa af Avila og Filip Neri blev helgenkåret d. 22. maj 1622. Er det det som inspirerede Johannes Paul II til den inflation af helgenkåringer, han tog initiativ til? Der blev foretaget ligeså mange efter 1978, som fra Kristi tid til 1978. Skal det opfattes som en form for PR? At klerikalismen også præger listen af de udvalgte kunne pege i denne retning. Men jo mere vi praler med dem, jo mere bliver den offentlige mening opmærksom på alle de andre, som ikke lever op til dette ideal. Måske skulle vi være bedre til at huske, at det allerførste menneske som blev helgenkåret var en gemen røver (Luk.23,43).

Ligesom triumfalismen har klerikalismen også en del af ansvaret for den aktuelle krise. Der findes sikkert – og desværre – også sexmisbrug hos katolske lægfolk - flertallet af tilfælde finder sted i familierne - men det tæller ikke med. Det er trods alt et meget lille mindretal af de gejstlige som har misbrugt den magt, som hørte til deres stilling, til at tilfredsstille deres umodne seksualitet, men eftersom de optræder som en del af et selvsupplerende lukket og logeagtigt selskab, bliver alle ramt at den miskredit, enkeltes misbrug er årsag til.

Både triumfalismen og klerikalismen har hver for sig bidraget til krisen, men det gik helt galt da de samtidig påvirkede de ansvarliges reaktion, da skandalen kom frem. Man kan forestille sig, hvor traumatiserende det har været for de misbrugte at opdage, at kirken, i stedet for at hjælpe dem, valgte side og beskyttede deres krænker. Der er en vis tradition i kirkelige kredse for at føle sig som forfulgte uskyldige. Så den første reaktion, når vi konstaterer, at nogle slet ikke er så uskyldige som de skulle være, er at trække hængebroerne op og prøve på at tie skandalerne ihjel. En af de bedste kendere af vores kirke herhjemme, Peder Nørgaard-Høj, sagde til Berlingske Tidende: "Der er ingen tvivl om, at formålet har været at beskytte kirken, som for alt i verden ikke må fremstå som en fejllende institution. Kirken er altid det primære, og så kommer menneskene i anden række." (16.5.10) Men denne gang gik man virkelig for vidt. Når de kirkelige myndigheder kræver selv at ordne sager internt, som normalt hører under politiet, er det magtmisbrug. Ville de gøre det i en sag, hvor en pyroman sognepræst anklages for forsikringsbedrageri? I Frankrig, hvor stat og kirke er skarpt adskilte, skete det i 1950'erne, at en biskop blev dømt for at have dækket over en præsts pædofile misbrug. Eksterritorialitet var et af kirkens privilegier i middelalderen. Da hele det kirkeretslige system blev samlet i en codex i 1918,

valgte man stadig at beskytte de gejstlige mod retsforfølgelse af det civile samfund. Først i 1983 blev dette ophævet! Det krævede ikke så lidt overvindelse af de kirkelige jurister at indrømme, at deres standpunkt var uholdbart. Man plejer at være ærekær i det katolske hierarki. Men nu vil krisen give os anledning til at prøve den nye åbenhed, og det viser at krisen hjælper.

Krisen rækker ved systemet

Biskop Kozon skriver i sit hyrdebrev som jeg omtalte i starten: "Vi har brug for at lære af disse sager. Vi kan ikke sige os fri for, at noget af det, som er gået galt, beror på en fortidig kultur i Kirken. Den må vi gøre op med – ikke kun i teorien og i ord, men i praktisk handling." Og der er tegn på, at det er ved at ske.

Det første, krisen kan hjælpe os til er at nedkæmpe fristelsen til triumfalisme, som systemet så let falder for. Vi har altid vidst, at de kar, som bruges til at bringe Guds gaver, kan være meget skrøbelige, men det er ikke det, vi først kommer i tanker om. Paven er Peters efterfølger, den Peter som var helt parat til at gå i Jesus fodspor, men som svigtede ham hele tre gange, da det kom til stykke. Men det er den samme Peter, som gik udenfor og græd bitterligt (Matt.26,75), og det er derfor han fik bekræftet sin opgave som hyrde (Joh.22,15). Henrik von Achen, diakon i bispedømmet Oslo, opfordrer os i en meget læseværdig kronik i Katolsk Orientering (nr.10.28.5.10) til at følge hans eksempel og gå udenfor og græde bitterligt. Er det tegn på, at vores kirke går denne vej?

Det første tegn på, at de ansvarlige i vores kirke er bevidst om krisens indhold er, at de anerkender, at de egentlig ofre for misbrug ikke er kirkens ære, men de børn og unge mennesker, som blev misbrugt. Først prøvede man at gemme dem væk. Nu får de æresoprejsning, som det skete sidste forår på Malta, et af de mest konservative katolske lande, da Benedikt XVI modtog otte ofre for pædofile præster i offentlig audiens. Det er allerede noget, selv om det stadig lugter af den triumfalisme, vi ikke kan slippe fra.

Og det samme gælder for de amerikanske biskoppers motto "Ingen tolerance". Det lyder lidt af håndvask. Hvis det er misbrug, de taler om, så er vi enige, men hvad med vores medbrødre som er skyld i dem? Man skulle nødig genoplive donatismen, dette oldkirkelige kætteri, som knyttede sakramenternes gyldighed til livsførelsen hos de præster, som administrerede dem. Vores kirke er ikke de fuldkomnes, men de angrende synderes samfund. Vi må erkende, at det er vores medbrødre som er skyld i de overgreb, vi skammer os over. Og selvom man selvfølgelig må standse dem og lade de civile myndigheder straffe dem ifølge loven, forbliver de vores medbrødre. De valgte ikke at blive præst for at begå overtrædelser, og selv om de ikke levede op til deres kald, må vi spørge os selv, om vi hjalp dem nok, da det gik galt for dem.

Når nogle af vores brødre melder sig ud af kirken pga. dens medlemmers syndighed – dvs. beder om at blive slettet af sognekartoteket, mere kan det ikke blive til – er det på sin plads at spørge om, de er klar over at sådan var det helt fra begyndelsen. Man læser hos Markus den første beskrivelse af Herrens måltid, den festmiddag Levi, som vi kalder Mattæus, indbød til for at fejre sit kald (2,12-17). "Hvorfor spiser jeres Herre med tolde-re og syndere?" spurgte farisæerne. Allerede dengang havde man vanskeligt med at forstå at han ikke kaldte de retfærdige, men synderne. Det er netop det, vi mindes om, hver gang vi deltager i messen. "Lad os vedkende os vores synder, så vi med det rette sindelag kan fejre den hellige messe". Krisen kan hjælpe os til dette rette sindelag.

Er det utænkeligt, at krisen har inspireret paven i hans budskab til den tyske Katolikentag i maj 2010? "Hvor meget rajgræs vokser der i virkeligheden i mig? Er jeg parat til at trække det op? Er jeg taknemlig overfor tilgivelsens gave og parat til at tilgive og til at

blive helbredt i stedet for at fælde dom?" Efter sigende fik pavens budskab ikke ret meget gehør. Det er ikke den slags man plejer at høre ved sådanne triumfalistiske forsamlinger. Men netop fordi det er nye toner, kan man spørge, om krisen ikke allerede er ved at bære frugt.

Jeg brugte pavens initiativ på Malta som eksempel på, hvordan krisen kan modvirke triumfalismen, men det gælder måske endnu mere den anden faktor, vi beskæftiger os med, klerikalismen. Benedikt XVI fulgte efter Wiens ærkebiskop, C. Schönborn, som allerede i marts 2010 gav ærespladsen i sin domkirke til nogle af skandalens ofre. Det er den samme kardinal som fik mundkurv på af Rom, fordi han udtrykte ønske om at præstevie gifte mænd.

Klerikalismen var et ømt punkt under det sidste kirkemøde. Det tekstforslag om kirken, som kurien havde forberedt, svarede helt til Tom Boyles beskrivelse, jeg omtalte før. Det blev ganske enkelt kasseret af koncilet og koncilmødene kom med en helt ny tekst, som begyndte med at beskrive Kirken i sin helhed. Vi lægfolk er også kirken, ligeså vel som biskopperne, selv om det er på en anden måde. Og det er anerkendelsen af denne anden måde, krisen kan hjælpe os til. Den kan – og skulle gerne kunne – hjælpe de ansvarlige til at indse, at der ikke tages noget fra deres kompetence, når lægfolk aktivt deltager i kirkens hverdags liv. Andreas Rude, som regelmæssigt kommenterer internationale kirkelige forhold i Kristeligt Dagblad, havde d. 3.5.10 et indlæg med titlen: "Lægfolk tager nyt ansvar for den katolske kirke. Paven og biskopperne kan ikke tackle misbrugskrisen og mediestormen, konkluderer mange lægfolk og tager selv affære på hele kirkens vegne." Det er ikke nyt, at lægfolk hæver deres røst i kirkelige debatter, især for at opponere mod paven og kurien, men det som sker nu i USA og Frankrig, de to lande artiklen omtaler, er "at lægfolk ikke længere ser deres – og kirkens – redning som kommende fra biskopperne, men at de selv ønsker at tage hyrderne ved hånden." Det var deprimerende at læse Tom Doyles beskrivelse af vores kirke i Berlingske Tidende, men man bliver opmuntret, når Andreas Rude konstaterer, at vi "måske mødes i erkendelsen af, at den katolske kirke – uden selv at kunne være et demokrati – næppe kan fungere effektivt eller overbevisende i den moderne verden uden den form for gennemskuelighed i sine beslutningsprocesser, der netop kendetegner demokratiske samfund. Kirkens sandhed er evig, men maskineriet er slidt."

Og det er ikke bare i det store katolske udland, man kan konstatere at krisen får lægfolk til at tage fat. Også herhjemme har man hørt vores biskops opfordring: "Vi må alle ønske at være med til at forny kirken." Flere menigheder har indkaldt til sognemøder, hvor alle i menigheden opfordres til at være med til at tale sammen om krisen. Det er noget helt nyt for os katolikker, og den uventede succes, disse møder har fået, viser at vi ikke bare nøjes med fromme ønsker, men opfatter os selv ikke som sognebørn, men som voksne medlemmer af sognets fællesskab.

3. OM AT PRÆSTEVIE GIFTE MÆND

Hvordan kommer den eventuelle præstevielser af gifte mænd her i billedet? Alle er enige om, at det er en mulighed. Præsterne i de østlige kirker, også de som er i fællesskab med Rom, er sædvanligvis gift. Og vi har herhjemme haft flere tilfælde af folkekirkepræster, som konverterede til den katolske kirke og blev præsteviet selv om de levede i ægteskab (jf. Per Dolmer: Gift katolsk præst. Erindringer. Queenswood 2001).

Men hvorfor komme tilbage til en tidligere situation for mange århundreder siden, bare fordi nogle ikke kan leve op til den aktuelle praksis? Det er ikke alle forandrin-

ger, som er forbedringer, og en forandring, som måske var den rigtige i en given situation, kan miste sin berettigelse når situationen forandrer sig. Fhv. førstebibliotekar Jakob Thomsen gjorde engang opmærksom på, at de liturgiske reformer ofte betød, at man kom tilbage til et tidligere stadium ved at bortskaffe en masse forældede tilføjelser, som fik balancen til at tippe. Måske kan det være tilfældet her. Men meget konkret, hvilke forbedringer vil det medføre at komme tilbage til dengang, da cølibatet var frivilligt for verdenspræster? Jeg kan nævne de to første. Det vil nuancere vores syn om præsterne og det vil give dem beder vilkår for at opfylde deres funktion som hyrder, synet om præsten og præstens syn.

Synet på præsten

I denne artikels første del beskæftigede vi os med neoplatonismens indflydelse på den europæiske middelalderkirke. Tendensen var at isolere præsten, at fremmedgøre ham og til sidst at sætte ham på en piedestal. Piedestalen var beregnet til embedet, men embedsbærerne følte sig godt tilpas deroppe, og det skete, at de glemte forskellen mellem manden og funktionen. Jeg tror ikke, at der findes mange i dag i vores menigheder som deler søstrenes opfattelse som Per Dolmer refererer, at "en præst kritiserer man ikke" (s. 142). Det var mere udbredt i tidligere generationer og det fik salig Peter Schindler til at sukke: "Gid jeg havde en kone som kunne trække mig i armen og sige: Lille Peter du har dummet dig igen." Per Dolmer var mere heldig: Han havde sin Tinna (s.137-8).

Og det er ikke kun vores konkrete syn på pastor X, eller pastor Y, som vil blive påvirket af at de lever i ægteskab. Vores opfattelse af selve præstedømmets rolle vil også træde frem i et klarere lys. Guds plan med vores frelse bestod i at bruge selve menneskeheden som redskab. Da hans Søn blev kød, valgte han tolv ganske almindelige mennesker for at fuldføre hans mission. Præsterne er også udvalgte, men det betyder ikke at de tages ud og anbringes i en slags åndeligt reservat. De skal vælges blandt mennesker og forblive iblandt dem for derved at gøre Kristus nærværende. Det var denne overbevisning, som stod bag forsøget med arbejderpræsterne, og vi har set hvordan det blev kvalt af de romerske myndigheder.

Og som en sidegevinst vil det vidnesbyrd, som det frivillige cølibat skulle bringe, blive klarere. Det er en selvfølge for os katolikker, at vores præster ikke har nogen familieforpligtelser. De er en billig arbejdskraft 24 timer i døgnet. Men tænker vi nok på, at cølibatet ikke først og fremmest er et praktisk anliggende? At det er et vidnesbyrd på, at vi alle er på vej mod den kommende verden? Ved at lade dem med det særlige kald som munk eller nonne om at bringe dette budskab, vil vi måske gøre det mere hørligt.

Præstens syn

Det er ikke bare menighedens syn på præsten som vil have nytte af at nogle lever et familieliv. Fordelen går også i den anden retning og præsten kan blive klogere af det. De sidste paver har vist deres rolle som vejledere i det ægteskabelige liv en interesse som ikke findes i andre kristne samfund. Kan det skyldes at det er nemmere at udtale sig om emner, man kun har et teoretisk kendskab til? Statistikkerne om fødselshyppighed eller skilsmisserater i de såkaldt katolske lande vidner ikke om, at Kirkens budskab har særligt genhør. Her må man give Per Dolmer ret, når han konstaterer: "Adskillige gange har gifte mennesker sagt til mig: Det er godt at tale med dig. Du ved hvad det drejer sig om." (s. 141) Med al respekt for de ældre ugifte mænd, som nu sidder i den nordiske bispekonference, mener jeg at deres fulde opbakning bag den 40 år gamle rundskrivelse *Humanæ Vitæ* ikke vidner om den nære kontakt med katolikkernes hverdag, som deres forgængere synes at have nytte af for 40 år siden. Den gang anerkendte de, på linje med en del af de andre

europæiske konferencer, at det til syvende og sidst er det enkelte par, som skal tage stilling til sit ægteskabelige liv. Det ved nemlig, hvad det drejer sig om

Det cølibatære liv begrænser evnen til at forstå og rådgive om et almindeligt familieliv, men det er ikke bare på dette område, at singlers levemåde kan have uheldige følger. Hvad Erling Tiedemann i en radioudsendelse (Katpod.dk 04-04-2010) kalder det klerikale tunnelsyn, skyldes måske, at mange verdenspræster lever alene. Tunnelsyn rammer en, når man fokuserer så intenst på noget, at man er blind over for det, som står ved siden af. Selvfølgelig er det ikke noget som særligt rammer gejstlige og det gælder heller ikke for dem alle, men når det ikke bare er hukommelsen som er selektiv, kan det få alvorlige følger, hvis der ikke står en ved siden af som kan prikke en på skulderen. Joseph Ratzinger har vist det ved flere lejligheder, f. eks. i sin tale om Sydamerikas kristning (Katolsk Dialog 2008.2.s.16-18), Regensburgtalen om muslimerne eller benådningen af den holocaustbenægtende biskop Richard Williamson (Katolsk Dialog 2009.1.s.1-7). Udover disse evidente tilfælde kan man også spørge om det kan forklare hvorfor det meget diskuterede dokument *Dominus Jesus* kun fokuserer på det ene af de mange betydninger ordet kirke har. Og hvad med læren om det ægteskabelige liv?

Disse argumenter, synet på præsten og præstens syn må være nok til at begrunde det ønskelige i også at præstevie gifte mænd, selv om det selvfølgelig ikke vil løse alle problemerne. Det er dog ikke noget som vil ske i en overskuelig fremtid. Tom Doyles diagnose af vores kirkes dagligdag er desværre stadig relevant. Da Wiens ærkebiskop Christoph Schönborn nævnte det som en mulighed, blev han straks tvunget til at trække sin udtalelse tilbage. Men kurien kan trods alt ikke forhindre Helligånden til at virke og tvinge Peter til at gå, hvor han ikke har lyst til at gå. Der er trods alt noget rigtigt i den ny formulering af trosbekendelsen, som er blevet foreslået: Vi tror på Helligånden *i kirken* til syndernes forladelse.